

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ ACCOUNTING AND TAXATION

DOI: 10.31319/2709-2879.2026iss1(12).364403pp156-166

УДК 657.47:338.43:355.01

Єрмолаєва М.В., кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ORCID: 0000-0003-0469-0435

e-mail: maryna.iermolaieva@pdau.edu.ua

Луценко Д.О., аспірант

Полтавський державний аграрний університет

ORCID: 0009-0001-2429-2154

e-mail: dmytro.lutsenko@pdau.edu.ua

Yermolaieva Maryna, PhD in Economics, Associate Professor, Professor of the Department of
Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University, Poltava, Ukraine

Lutsenko Dmytro, Postgraduate Student

Poltava State Agrarian University, Poltava

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ВТРАТАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННИХ РИЗИКІВ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT FOR MANAGING COSTS AND LOSSES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF WAR RISKS

У статті обґрунтовано теоретико-методичні засади обліково-аналітичного забезпечення управління витратами аграрних підприємств в умовах воєнних ризиків. Авторами уточнено економічну сутність витрат і втрат, акцентуючи увагу на необхідності їх чіткого розмежування для прийняття ефективних управлінських рішень. Запропоновано розширену класифікацію джерел втрат за походженням, характером впливу, стадіями діяльності та рівнем керованості.

Особливу увагу приділено розробці комплексної інформаційної системи, що інтегрує функції бухгалтерського, управлінського обліку, аналізу та внутрішнього контролю. Сформовано алгоритм управління витратами, що базується на циклічному процесі від ідентифікації до моніторингу результатів. Визначено пріоритетні напрями вдосконалення облікової політики, зокрема впровадження сценарного підходу та відкриття додаткових аналітичних рахунків для фіксації воєнних збитків, що сприятиме підвищенню фінансової стійкості агробізнесу.

Ключові слова: облік, аналіз витрат, управління витратами, воєнні ризики, аграрні підприємства, агробізнес, джерела втрат, управлінські рішення, оцінювання ризиків.

The article substantiates theoretical and methodological principles of accounting and analytical support for managing costs and losses of agricultural enterprises under wartime risks. The relevance of the study is determined by the growing uncertainty of the operating environment, disruption of production processes, destruction of infrastructure, and increased resource constraints in the agricultural sector of Ukraine. These factors significantly complicate traditional approaches to cost management, requiring their transformation and adaptation to crisis conditions.

The study clarifies the economic essence of costs and losses, emphasizing the need to distinguish between expenses that generate future economic benefits and losses that do not contribute to income formation. A refined classification of costs in wartime conditions is proposed, along with an expanded systematization of loss sources according to origin, nature of impact, stages of occurrence, and level of controllability. This approach enables a more detailed identification of risk zones and improves the analytical capacity of management accounting.

The paper develops an integrated information system of cost management, combining financial accounting, management accounting, analytical processing, and internal control. Such integration ensures continuous information flow from primary data registration to managerial decision-making. An algorithm for cost management under wartime conditions is also proposed, reflecting a closed-loop process of identification, accounting, analysis, forecasting, decision-making, and control.

The practical implementation of the proposed approaches contributes to improving the adaptability of agricultural enterprises to external shocks and strengthening their financial stability through timely identification of costs and losses, optimization of resource use, and enhancement of managerial decision quality.

Key words: *accounting, cost analysis, cost management, military risks, agricultural enterprises, agribusiness, sources of losses, management decisions, risk assessment.*

JEL Classification: *M41, Q12, D81*

Постановка проблеми. Сьогоднішнє функціонування аграрного сектору України відбувається в умовах безпрецедентних викликів, пов'язаних із воєнними діями, які суттєво впливають на економічну стабільність підприємств. Руїнування виробничої інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, обмеження доступу до ресурсів і ринків збуту, а також високий рівень невизначеності формують нові умови функціонування аграрного бізнесу.

У таких обставинах традиційні підходи до управління витратами виявляються недостатньо ефективними, оскільки не враховують специфіку воєнних ризиків і масштаб втрат, що виникають. Витрати дедалі частіше трансформуються у втрати економічних вигід, які не забезпечують майбутніх доходів, що ускладнює процес їх обліку, аналізу та контролю.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування ефективного обліково-аналітичного забезпечення, яке дозволить не лише фіксувати витрати, а й здійснювати їх системний аналіз, прогнозування та управління. Це має важливе значення як для розвитку економічної науки, так і для практики функціонування аграрних підприємств, оскільки сприяє підвищенню їх адаптивності та фінансової стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку витрат та їх аналітичного забезпечення є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. У наукових працях розкрито сутність витрат, їх класифікацію, методи обліку та аналізу, а також роль управлінського обліку в системі прийняття рішень.

Н. Оляднічук та О. Підлубна визначають основну місію обліково-аналітичного забезпечення управління витрат в аграрній сфері як забезпечення об'єктивного та оперативного моніторингу стану галузі через повний цикл роботи з даними: від реєстрації первинних відомостей до формування комплексної звітності згідно з прийнятою обліковою політикою [1].

В.В. Гринчук зауважує на тому, що в сучасних складних політичних та економічних умовах саме аграрному сектору відводиться ключова роль у подоланні кризового стану, оскільки саме в АПК створюється продукт, що є сировиною для харчової промисловості та експорту, аграрний бізнес тісно пов'язаний з діяльністю паливного та логістичного секторів економіки. Тому аграрні підприємства мають будувати свою діяльність таким чином, щоб підвищити свою економічну ефективність та рівень конкурентоспроможності. Саме аграрний менеджмент покликаний створити такі умови, які б забезпечили ефективне використання ресурсів підприємств. При цьому саме обліково-аналітичному забезпеченню процесів виробництва має бути приділена увага керівників і власників бізнесу. Автор наголошує на тому,

що обліково-аналітичне управління має три головних складових, які нерозривно пов'язані між собою – облік, фінансовий аналіз та контроль або внутрішній аудит [2].

У сучасних умовах економічних ризиків та невизначеності управління витратами повинно ґрунтуватися на врахуванні галузевої специфіки аграрного сектору. Управлінські рішення щодо управління та оптимізації витрат повинні здійснюватися на основі глибокої аналітичної обробки інформації, що узагальнена в системі фінансового та управлінського обліку. Н. Овчарова, О. Кравченко та Р. Бобошко досліджуючи механізми обліково-аналітичного управління витратами в сфері АПК наголошують на необхідності поглибленого обліку витрат за елементами, статтями та центрами відповідальності. Особливу увагу автори загострюють на необхідності застосування технологічних карт в розрізі окремих полів та сільськогосподарських культур, що вирощуються. Це надасть можливість спланувати витрати на рік за кожним полем та культурою, що в свою чергу поглибить аналітичність обліку і надасть можливість проаналізувати економічну ефективність вирощування кожної культури [3].

В управлінні витратами важливою складовою є їх аналіз. Н. Правдюк та О. Гайворонюк досліджують витрати аграрного сектору за період з 2013 по 2023 рр. Автори роблять висновок про те, що рівень витрат в АПК постійно зростає, в їх структурі найбільша питома вага припадає на матеріальні витрати. За період війни в Україні саме аграрний сектор постраждав найбільше – як у результаті матеріальних втрат, втрат та забруднення сільськогосподарських угідь, так і внаслідок нестачі робочої сили [4, с. 73]. Саме вплив війни спричиняє на сьогодні зниження ефективності аграрного виробництва, тому, на думку авторів глобальні кризи та воєнний стан потребують додаткового аналітичного дослідження з метою пошуків шляхів оптимізації витрат [4].

Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами набуває особливої актуальності в управлінні економічною безпекою підприємств аграрного сектору у період дії військового стану. В. Томчук та Ю. Сердюк наголошують на тому, що важливою складовою економічної безпеки підприємства є обліково-аналітична система, яка включає в себе фінансовий та управлінський облік, фінансовий аналіз, сучасні цифрові інструменти, зокрема ІІІ, за допомогою якого з'явилась можливість здійснення аналітичної обробки великих обсягів даних та прогнозування можливих загроз [5].

На необхідності вдосконалення обліково-аналітичного інструментарію управління сільськогосподарськими підприємствами в умовах війни наголошує Т. Гуренко. Авторка зазначає, що аграрний сектор, який несе значні втрати внаслідок повномасштабного вторгнення, потребує відновлення та підтримки з боку держави. Інструментарій має величезне значення у відображенні інформації щодо діяльності аграрних підприємств в системі бухгалтерського обліку, її групуванні та аналізі для прийняття управлінських рішень стратегічного і тактичного характеру з метою оптимізації витрат і підвищення прибутковості бізнесу. У своїх наукових дослідженнях авторка розглядає обліковий і аналітичний інструментарій і виділяє, відповідно, стратегію обліку і стратегію управління. Аналізуючи зміни у нормативній базі, що відбулися у період воєнного стану, науковиця виділяє основні напрями стратегії держави, направленої на відновлення і підтримку аграрного бізнесу, зокрема: державні програми, прийняття інвестиційних проєктів, фінансова допомога підприємствам, які постраждали внаслідок активних бойових дій, залучення міжнародної допомоги, тощо. Аграрні підприємства мають навчитися використовувати обліково-аналітичний інструментарій протягом своєї господарської діяльності для своєчасної і об'єктивної фіксації понесених втрат і розробки напрямів відновлення втраченого виробництва [6].

Необхідність напрацювань теоретичних та практичних підходів до управління витратами є актуальною не тільки для підприємств АПК, а й для інших галузей економіки. Так, С. Пасічник та Т. Меліхова наголошують на необхідності грамотної постановки управлінського обліку на підприємствах, що надасть можливість чіткіше встановлювати пріоритетні напрями діяльності та мати необхідний масив інформації для оцінювання перспективних можливостей розвитку підприємства. Автори зазначають, що процес управління витратами є індивідуальним для кожного підприємства, тому в рамках затвердженої облікової політики необхідно розробити

структуру управління витратами, яка буде відповідати потребам адміністрації і власників і допоможе оптимізувати витрати та досягти максимального фінансового результату [7; 8].

Разом із тим більшість досліджень орієнтовані на функціонування підприємств у відносно стабільному економічному середовищі. Питання обліку та аналізу витрат в умовах воєнних ризиків залишаються недостатньо розробленими. Зокрема, потребують подальшого дослідження:

- класифікація витрат з урахуванням воєнних факторів;
- удосконалення поділу витрат на прямі, непрямі та потенційні;
- інтеграція облікових, аналітичних і контрольних функцій у єдину інформаційну систему;
- адаптація методів аналізу до умов високої невизначеності.

Таким чином, існує об'єктивна необхідність поглиблення теоретико-методичних підходів до обліково-аналітичного забезпечення управління витратами аграрних підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад обліково-аналітичного забезпечення управління витратами та витратами аграрних підприємств в умовах воєнних ризиків. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити економічну сутність витрат і втрат у сучасних умовах;
- розширити класифікацію джерел втрат;
- обґрунтувати поділ витрат на прямі, непрямі та потенційні;
- визначити структуру комплексної інформаційної системи управління витратами;
- розробити рекомендації щодо удосконалення обліку витрат та аналітичного забезпечення.

Наукова новизна полягає у поглибленні підходів до класифікації витрат і втрат та обґрунтуванні інтегрованої системи їх обліку й аналізу в умовах воєнної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах воєнних ризиків витрати аграрних підприємств слід розглядати як багатокомпонентну економічну категорію, що відображає зменшення економічних вигід під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. При цьому важливо розмежовувати витрати, які формують майбутні доходи, та втрати, що їх не забезпечують. На рис. 1 наведена уточнена класифікація витрат в умовах воєнних ризиків.

Рис. 1. Систематизація витрат аграрного підприємства в умовах воєнних ризиків
Джерело: складено авторами

Виділення нами втрат як специфічного компонента витрат, який не приносить майбутніх економічних вигід, викликає необхідність ідентифікації чинників їх виникнення. Оскільки в умовах воєнного стану межа між контрольованими операційними витратами та непередбачуваними втратами стає надто тонкою, проста констатація факту їх наявності є недостатньою для прийняття управлінських рішень. Для переходу від фіксації збитків до активної стратегії їх мінімізації необхідно деталізувати природу виникнення цих явищ. Це зумовлює необхідність проведення детального аналізу не лише обсягів, а й джерел формування втрат. Рис. 1 відображає поділ на витрати і втрати, тобто умовно кажучи «що відбувається». Саме тому запропонована на рис. 2 розширена класифікація дозволяє структурувати джерела втрат за вектором їх походження та рівнем впливу на виробничий цикл, створюючи надійне аналітичне підґрунтя для розробки механізмів адаптації агробізнесу до воєнних загроз.

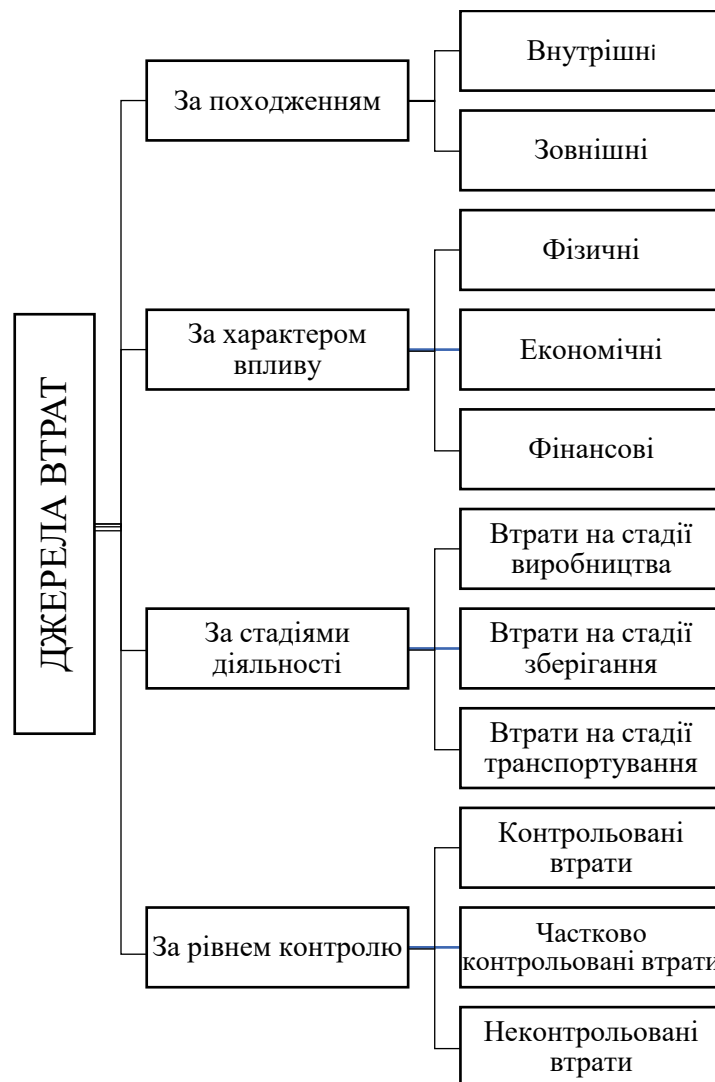

Рис. 2. Класифікація джерел втрат аграрних підприємств
Джерело: складено авторами

На рис. 2 запропоновано розширену класифікацію джерел втрат, яка передбачає їх систематизацію за кількома ключовими ознаками: за походженням, характером впливу, стадіями діяльності та рівнем керованості. Такий багатокритеріальний підхід дозволяє комплексно охопити всі можливі аспекти виникнення втрат в аграрному бізнесі і забезпечує більш глибоке розуміння їх економічної природи.

Зокрема, за походженням втрати поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні втрати формуються в межах діяльності підприємства і пов'язані з неефективним використанням ресурсів, порушенням технологічних процесів, недосконалістю управлінських рішень. Натомість зовнішні втрати обумовлені впливом факторів зовнішнього середовища, зокрема воєнними діями, змінами кон'юнктури ринку, інфляційними процесами, обмеженням доступу до логістичної інфраструктури та ресурсів.

За характером впливу доцільно виділяти фізичні, економічні та фінансові втрати. Фізичні втрати пов'язані з прямим знищенням або пошкодженням матеріальних активів (техніки, будівель, земельних ресурсів, посівів). Економічні втрати проявляються у зростанні витрат або недоотриманні доходів унаслідок зниження продуктивності чи ефективності діяльності. Фінансові втрати виникають у результаті коливань валютних курсів, неплатоспроможності контрагентів, втрати ліквідності та інших фінансових ризиків.

Класифікація за стадіями діяльності дозволяє ідентифікувати втрати на різних етапах виробничо-господарського процесу, зокрема на стадіях виробництва, зберігання та транспортування продукції. Такий підхід дає можливість локалізувати проблемні зони та визначити, на якому саме етапі виникають найбільші втрати, що є важливим для оперативного управління.

Важливим аспектом є також поділ втрат за рівнем керованості на контрольовані, частково контрольовані та неконтрольовані. Контрольовані втрати можуть бути мінімізовані за рахунок ефективного управління та впровадження внутрішніх регламентів. Частково контрольовані втрати залежать як від внутрішніх, так і від зовнішніх факторів, тоді як неконтрольовані втрати, зокрема спричинені воєнними діями, мають форс-мажорний характер і практично не піддаються впливу з боку підприємства.

Таким чином, запропонована класифікація дозволяє не лише систематизувати інформацію про втрати, а й побачити місце і причини їх виникнення, створює аналітичну основу для їх оцінки, прогнозування та розробки ефективних управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків та підвищення стійкості аграрних підприємств в умовах воєнних ризиків.

Важливим елементом є поділ витрат на прямі, непрямі та потенційні. Прямі витрати безпосередньо пов'язані з втратою активів (знищення техніки, врожаю), непрямі – виникають унаслідок опосередкованого впливу (зростання витрат на логістику, простої), тоді як потенційні витрати відображають можливі майбутні втрати (ризики невиконання контрактів, валютні коливання).

Співставляючи наведені схеми, можна зазначити, що ефективне управління витратами потребує формування комплексної інформаційної системи, яка включає бухгалтерський облік, управлінський облік, аналітичну підсистему та внутрішній контроль. Бухгалтерський облік забезпечує фіксацію фактичних витрат, управлінський – їх деталізацію за центрами відповідальності, аналітична складова – оцінку та прогнозування, а контроль – достовірність інформації.

Водночас зазначені елементи не існують ізольовано, а перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємодії, формуючи єдине інформаційне середовище управління витратами. Саме інтеграція облікових, аналітичних і контрольних процесів забезпечує своєчасне виявлення відхилень, оцінку ризиків і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

З урахуванням цього на рис. 3 представлено структуру комплексної інформаційної системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами, яка відображає взаємозв'язок її основних складових та їх функціональне призначення.

Основним елементом системи є бухгалтерський облік, який забезпечує узагальнення інформації про витрати на основі первинних документів, що підтверджують здійснення господарських операцій. Саме на цьому етапі відбувається реєстрація, накопичення та узагальнення даних про фактичні витрати відповідно до встановлених стандартів обліку. В умовах воєнних ризиків особливого значення набуває деталізація облікових даних, зокрема виділення окремих аналітичних рахунків для відображення втрат, пов'язаних із надзвичайними подіями [9; 10].

Рис. 3. Комплексна система обліково-аналітичного забезпечення управління витратами
Джерело: складено авторами

Наступною складовою є управлінський облік, який трансформує дані бухгалтерського обліку у формат, призначений для внутрішнього використання. Саме в управлінському обліку здійснюється деталізація витрат за центрами відповідальності, видами діяльності, статтями калькуляції та об'єктами обліку. Це дозволяє виявляти джерела неефективності, оцінювати результативність окремих підрозділів та формувати інформаційну базу для прийняття управлінських рішень.

Аналітичне забезпечення управління витратами передбачає застосування сучасних методів, зокрема факторного, порівняльного та сценарного аналізу. Це дозволяє виявляти причини відхилень, оцінювати ефективність використання ресурсів і прогнозувати можливі втрати.

Завершальним елементом системи є внутрішній контроль, який спрямований на забезпечення достовірності, повноти та своєчасності облікової інформації. Контрольні процедури охоплюють перевірку правильності відображення господарських операцій, дотримання встановлених норм і стандартів, а також оцінку ефективності використання ресурсів. У контексті воєнних ризиків внутрішній контроль також виконує функцію мінімізації зловживань і запобігання додатковим втратам.

Взаємодія зазначених підсистем формує єдину інформаційну платформу управління витратами, у межах якої забезпечується безперервний рух інформації від первинної фіксації господарських операцій до їх аналітичної обробки та використання в процесі прийняття управлінських рішень. Така інтеграція дозволяє оперативно виявляти відхилення між запланованими та фактичними витратами, ідентифікувати ризикові зони у виробничо-господарській діяльності та підвищувати обґрунтованість управлінських рішень.

Завдяки цьому забезпечується підвищення адаптивності підприємства до змін зовнішнього середовища, зокрема до умов воєнних ризиків, а також зміцнення його фінансової стійкості через своєчасне коригування структури витрат, мінімізацію непродуктивних витрат і підвищення ефективності використання ресурсів. Запропонована модель обліково-аналітичного забезпечення створює інформаційну основу для проактивного управління витратами та зниження рівня невизначеності у діяльності аграрних підприємств.

Узагальнена структура обліково-аналітичного забезпечення дозволяє перейти до розгляду послідовності процесу управління витратами. Якщо на рис. 3 було відображено склад і взаємозв'язок основних елементів інформаційної системи, то наступним кроком є узагальнення послідовності їх функціонування у процесі прийняття управлінських рішень. У цьому контексті на рис. 4 представлено логіку управління витратами аграрного підприємства в умовах воєнних ризиків, яка відображає поетапний рух інформації та трансформацію облікових даних у управлінські рішення.

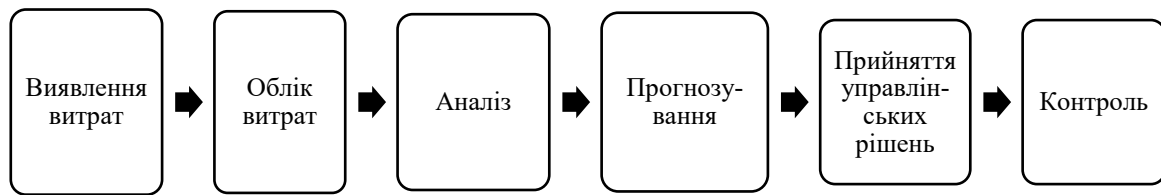

Рис. 4. Алгоритм управління витратами в умовах воєнних ризиків

Джерело: складено авторами

Представлений алгоритм управління витратами в умовах воєнних ризиків відображає послідовний та замкнений цикл інформаційного забезпечення управлінських рішень, що забезпечує безперервність процесу контролю та коригування витрат.

Першим етапом є ідентифікація витрат і витрат, яка передбачає їх системне виявлення з урахуванням як фактичних, так і потенційних наслідків впливу воєнних ризиків. На цьому етапі формується первинна інформаційна база для подальшого обліку.

Другим етапом є їх документальне відображення та систематизація в системі бухгалтерського обліку, що забезпечує фіксацію господарських операцій та формування достовірної облікової інформації.

Третій етап передбачає аналітичну обробку даних, у межах якої здійснюється оцінка структури витрат, виявлення відхилень, визначення факторів їх виникнення та ідентифікація зон неефективності.

Четвертий етап полягає у прогнозуванні можливих змін витрат з урахуванням сценаріїв розвитку зовнішнього середовища, включаючи вплив воєнних ризиків та рівень невизначеності.

На основі отриманих результатів здійснюється прийняття управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію витрат, мінімізацію витрат та підвищення ефективності використання ресурсів.

Завершальним етапом є контроль виконання прийнятих рішень, який забезпечує зворотний зв'язок у системі управління та дозволяє коригувати подальші управлінські дії.

Таким чином, запропонований алгоритм формує замкнений контур управління витратами, що забезпечує його адаптивність до умов воєнних ризиків та підвищує оперативність прийняття управлінських рішень.

Враховуючи наведене вище, можна узагальнити основні напрями вдосконалення управління витратами аграрного підприємства в умовах воєнних ризиків у табл. 1.

Таблиця 1. Інструментарій удосконалення управління витратами аграрних підприємств в умовах воєнних ризиків

Проблемна зона	Характер прояву	Інструмент управління	Метод обліку/аналізу	Очікуваний результат	Показники ефективності
Невідокремленість витрат і витрат	Витрати ідентифікуються з витратами	Виділення витрат в окремі облікові позиції	Відкриття додаткових аналітичних рахунків	Підвищення аналітичності і прозорості обліку	Частка ідентифікованих витрат, %
Недостатня деталізація витрат	Слаба прив'язка до підрозділів	Управлінський облік за центрами відповідальності	Калькулювання за центрами відповідальності	Контроль ефективності роботи підрозділів	Витрати на 1 га / 1 т продукції
Зростання непрямих витрат	Порушення логістичних зв'язків, простої	Оптимізація процесів, що потребують значних витрат	Проведення факторного аналізу	Зниження непродуктивних витрат	Частка непрямих витрат, %

Продовження таблиці 1

Відсутність прогнозування	Реакція «постфактум»	Бюджетування та прогнозування	Трендовий аналіз	Попередження втрат	Точність прогнозу, %
Низький рівень контролю	Помилки, зловживання	Внутрішній контроль і аудит	Контрольні процедури	Підвищення достовірності даних	Кількість виявлених відхилень
Повільна обробка даних	Запізнення надходження інформації	Автоматизація (ERP-системи)	Цифрова аналітика	Оперативність рішень	Час обробки даних (дні)

Джерело: складено авторами

Висновки. У результаті проведеного дослідження обґрунтовано теоретико-методичні засади формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами та втратами аграрних підприємств в умовах воєнних ризиків. Встановлено, що традиційні підходи до обліку витрат не забезпечують повного врахування втрат, спричинених впливом воєнних факторів, що знижує ефективність управлінських рішень.

Удосконалено підхід до класифікації витрат шляхом виділення втрат як окремої аналітичної категорії, а також розширено класифікацію джерел їх виникнення за походженням, характером впливу, стадіями формування та рівнем керованості. Це дозволяє забезпечити більш глибоку ідентифікацію ризиків та підвищити аналітичність управлінської інформації.

Обґрунтовано необхідність формування інтегрованої інформаційної системи управління витратами, яка поєднає функції бухгалтерського та управлінського обліку, аналітичної обробки даних і внутрішнього контролю. Така інтеграція забезпечує безперервність інформаційних потоків та підвищує оперативність прийняття управлінських рішень.

Практична реалізація запропонованих підходів передбачає відкриття окремих аналітичних рахунків для обліку втрат, розвиток управлінського обліку за центрами відповідальності, створення аналітичних підрозділів на підприємствах та впровадження сценарного планування витрат.

Таким чином, запропоновані теоретико-методичні положення сприяють підвищенню адаптивності аграрних підприємств до умов воєнних ризиків та зміцненню їх фінансової стійкості за рахунок удосконалення системи управління витратами та втратами.

Список використаних джерел

1. Оляднічук Н.В., Підлубна О.Д. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами виробництва продукції тваринництва. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2024. № 1 (81). Т. 2. С. 148-157. DOI: 10.25313/2520-2294-2024-1-9560.
2. Гринчук В.В. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення управління фінансами в аграрних підприємствах. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2024. Volume 9. № 2. Р. 363-367. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-62>.
3. Овчарова Н.В., Кравченко О.В., Бобошко Р.М. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка і суспільство*. 2021. Вип. 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-45>.
4. Правдюк Н.Л., Гайворонюк О.О. Управління витратами аграрного сектору: стан, тенденції, аналітичне забезпечення та фактори впливу. *Агросвіт*. 2025. № 15. С. 65-76. DOI: 10.32702/2306-6792.2025.15.65.
5. Томчук В., Сердюк Ю. Теоретичні засади обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємств. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 3. С. 232-237. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.03.232>.

6. Гуренко Т. Обліково-аналітичний інструментарій в управлінні стратегією підприємств агробізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-34>.
7. Пасічник С.О., Меліхова Т.О. Адаптація сучасних методів управління витратами промислових підприємств в умовах післявоєнного відновлення економіки України. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15815097>.
8. Пасічник С.О., Меліхова Т.О. Теоретико-методологічні засади управління витратами на промислових підприємствах України. *Агросвіт*. 2025. № 3. С. 64-71. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.3.64>.
9. Єрмолаєва М., Луценко Д. Воєнні втрати аграрного сектору: моніторинг, організація обліку та звітність. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 1(11). С. 292–300. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-11-292-300>.
10. Єрмолаєва М. Втрати аграрних підприємств внаслідок війни: актуальні питання обліку і звітності. *Причорноморські економічні студії*. 2023. Вип. 81. С. 196-200. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.81-30>.

References

- [1] Oliadnichuk N.V., Pidlubna O.D. (2024) Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia vytratamy vyrobnytstva produktsii tvarynnytstva. [Accounting and analytical support for managing the costs of livestock production]. *International Scientific Journal «Internauka.» Series: «Economic Sciences»*. 2024. No. 1 (81). Vol. 2. Pp. 148-157. DOI: 10.25313/2520-2294-2024-1-9560.
- [2] Hrynychuk V.V. (2024) Teoretychni osnovy oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia finansamy v ahrarykh pidpriemstvakh. [Theoretical foundations of accounting and analytical support for financial management in agricultural enterprises]. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2024. Volume 9. № 2. P. 363-367. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-2-62>.
- [3] Ovcharova N.V., Kravchenko O.V., Boboshko R.M. (2021) Formuvannia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia vytratamy silskohospodarskykh pidpriemstv. [Formation of accounting and analytical support for cost management of agricultural enterprises]. *Economy and Society*. 2021. Issue 30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-45>.
- [4] Pravdiuk N. L., Haivoroniuk O. O. (2025) Upravlinnia vytratamy ahrarynnoho sektoru: stan, tendentsii, analitychne zabezpechennia ta faktory vplyvu. [Cost management in the agricultural sector: state, trends, analytical support, and influencing factors]. *Agrosvit*. No. 15. Pp. 65-76. DOI: 10.32702/2306-6792.2025.15.65.
- [5] Tomchuk V., Serdiuk Yu. (2024) Teoretychni zasady oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv. [Theoretical principles of accounting and analytical support for the management of enterprise economic security]. *Economic Analysis*. Vol. 34. No. 3. Pp. 232-237. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.03.232>.
- [6] Hurenko T. (2023) Oblikovo-analitychnyi instrumentarii v upravlinni stratehiiei pidpriemstv ahrobiznesu. [Accounting and analytical tools in managing the strategy of agribusiness enterprises]. *Economy and Society*. Issue 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-34>.
- [7] Pasichnyk S.O., Melikhova T.O. (2025) Adaptatsiia suchasnykh metodiv upravlinnia vytratamy promyslovykh pidpriemstv v umovakh pisliavoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy [Adaptation of modern cost management methods of industrial enterprises in the context of post-war economic recovery in Ukraine]. *Current Issues in Economic Sciences*. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15815097>.
- [8] Pasichnyk S.O., Melikhova T.O. (2025) Teoretyko-metodolohichni zasady upravlinnia vytratamy na promyslovykh pidpriemstvakh Ukrainy. [Theoretical and Methodological Foundations of Cost Management at Industrial Enterprises of Ukraine]. *Agrosvit*. 2025. No. 3. Pp. 64-71. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.3.64>.

- [9] Yermolaieva M., Lutsenko D. (2025) Voienni vtraty ahrarnoho sektoru: monitorynh, orhanizatsiia obliku ta zvitnist. [War-induced Losses of the Agricultural Sector: Monitoring, Accounting Organization, and Reporting]. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. No. 1(11). Pp. 292–300. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-11-292-300>.
- [10] Yermolaieva M. (2023) Vtraty ahrarnykh pidpriemstv vnaslidok viiny: aktualni pytannia obliku i zvitnosti. [Losses of Agricultural Enterprises Due to the War: Current Issues of Accounting and Reporting]. *Black Sea Economic Studies*. Issue 81. Pp. 196-200. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.81-30>.

Надійшла до редколегії 19.04.2026

Прийнята після рецензування 09.05.2026

Опублікована 28.05.2026